

Posudek oponenta na diplomovou práci

Jméno a příjmení studenta: Kristýna Fialová

Téma diplomové práce: Uprchlíci z Chorvatska a Bosny a Hercegoviny a vnitřně přesídlené osoby z Kosova v Srbsku. Integrace do společnosti.

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Pelikán, CSc.

Diplomová práce Kristýny Fialové je věnována tématu, které je v českém prostředí relativně málo známé. Uprchlíctví srbského obyvatelstva během válek provázejících rozpad Jugoslávie přitahovalo mnohem méně pozornosti než stejný osud běženců chorvatských, muslimských či albánských. Přitom do Srbska se během devadesátých let uchýlilo z válkou a etnickým čištěním postižených oblastí na 700 tisíc lidí. Jejich životní podmínky byly ve zchudlé a mezinárodním sankcím vystavené zbytkové Jugoslávii velmi ubohé.

Diplomantka rozdělila svou práci do šesti kapitol. V zásadě se však jedná o dvě hlavní části. V první představuje uprchlickou problematiku v Srbsku komplexně. Na základě publikovaných dokumentů mezinárodních a srbských státních i nevládních organizací zmapovala historicky příchod běženců do Srbska, jednotlivé uprchlické vlny, početní stav, právní postavení těchto osob a změny v koncepci řešení jejich otázky. Z původních tří možností řešení, jimiž byla repatriace, odchod do třetích zemí a integrace do srbské společnosti, preferuje srbský stát v současnosti třetí variantu. V blízké době by tak měla být otázka uprchlíků z Chorvatska a Bosny, kteří přišli do Srbska v první polovině devadesátých let již vyřešena. Jak Kristýna Fialová ukazuje, uprchlíci byli v době vlády Slobodana Miloševiče využíváni mocí, která stavěla na odiv péči o tyto srbské oběti vyhánění. Reálně však pro ně učinila velmi málo. Dnešní demokratická moc v Srbsku ovšem obdobně účelově přistupuje k otázce tzv. vnitřně přesídlených osob z Kosova, na jejichž integraci v novém útočišti nemá oficiální Srbsko zájem. Uměle tak udržuje tyto lidi v provizorním postavení, aby jich mohla používat jako argumentu k politickému zápasu za udržení Kosova.

Na problémy integrace válečných běženců se autorka zaměřila především. Věnovala jí šestou kapitolu, která však zaujímá více jak polovinu celého textu. Zvolila k tomu metody rozhovorů, které na podzim minulého roku vedla se sedmnácti osobami, které v minulosti požívaly status uprchlíka nebo tento status, případně tzv. vnitřně přesídlené osoby požívají dodnes. Rozhovory strukturovala u všech obdobně

a ve většině případů pořizovala jejich zvukový záznam. Materiál poté analyzovala podle několika kategorií dotýkajících se životních podmínek po příchodu do Srbska (bydlení, zaměstnání) i problémů se sociální adaptací v novém prostředí. Překvapivě tak většina respondentů líčila špatné nebo velmi vlažné přijetí místním obyvatelstvem, které je v rozporu s obecnou představou o srbské nacionálně motivované sounáležitosti. Uprchlíci naráželi nejen na nezájem, ale setkávali se přímo s xenofobními reakcemi na svůj dialekt a jiné znaky, jimiž se odlišovali. Sami však projevovali odpor vůči zdejším zvyklostem, které oproti vlastnímu způsobu života považovali za méněcenný a necivilizovaný.

Způsob, kterým Kristýna Fialová pracovala s tímto pramenem, považuji za velmi citlivý a zdařilý. Necháává své respondenty promlouvat a pouze neutrálně jejich výpovědi tématicky kategorizuje. Domnívám se však, že by neškodil alespoň v některých otázkách pokus výpovědi interpretovat. Nepoučený čtenář tak těžko pochopí, jak se při takové vzájemné animozitě může jednat o příslušníky stejného národa, kteří se navíc ke své národnostní identitě hrdě hlásí, jak je z některých pasáží patrné. Autorka si tak mohla ověřit, zda a jak fungují tradiční stereotypy rozdělující srbskou společnost sociálně i regionálně (venkov – město, periferie – centrum, sever – jih, Srbijanci – Prečané).

Způsob, kterým se Kristýna Fialová vypořádává s orálními prameny, je proto dle mého soudu spíše dokumentaristický než analytický. To však nijak nesnižuje hodnotu její práce, kterou považuji za výjimečnou, jelikož se vyvarovala jakýmkoliv klišé a laciným nepodloženým soudům, kterými česká publicistika z jihoslovanského prostředí často trpí.

Zvláště na dvou celých rozhovorech zařazených do příloh je pak zřejmé, že diplomantka velmi pěkně zachází s jazykem. Její překlady se vyznačují jazykovou čistotou a elegancí. Trochu však přitom čtenáře napadá, zda mluvený projev respondentů byl skutečně tak vytříbený a uhlazený. Alespoň historická orální metoda vyžaduje totiž trochu odlišná kritéria než interview publikovaný v tisku. Klade důraz na to, aby i jazyková forma výpovědi byla pokud možno autentická. Pokud však jde o překlad, je dodržení této zásady samozřejmě mnohem obtížnější.

Při práci se statistikami a přehledy ze zdrojů humanitárních organizací autorce unikly nepřesnosti, které se objevily jak v textu, tak v tabulkách v příloze. V přehledu o rozmístění uprchlíků podle obštin je v tabulce pro Vojvodinu a Bělehrad, která obsahuje 101 položek, 44 obštin nacházejících se ve vnitřním Srbsku. To pak samozřejmě poupraví informaci, podle níž je ve Vojvodině a Bělehradu uprchlíků desetkrát více než v ostatním Srbsku. Po přepočítání rozdíl nebude zřejmě tak veliký. Přejala-li autorka údaje z anglicky publikovaných internetových stránek, mohla také doplnit diakritická znaménka.

To jsou však připomínky nebo výtky marginálního charakteru, k nimž patří i drobné pravopisné chyby a překlepy, a které nemění nic na skutečnosti, že diplomová práce Kristýny Fialové je velmi zdařilá a v našem prostředí užitečná. Oceňuji, že dokáže výsledky své práce zviditelnit formou výstavy umělecky hodnotných fotografií, z nichž jedna se objevila i v Literárních novinách. Doufám, že se jí podaří publikovat i další části své práce. Za zvláště vhodné pro zveřejnění považuji rozhovory uvedené v příloze.

Práci plně doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.

PhDr. Ondřej Vojtěchovský

V Praze 29. srpna 2007